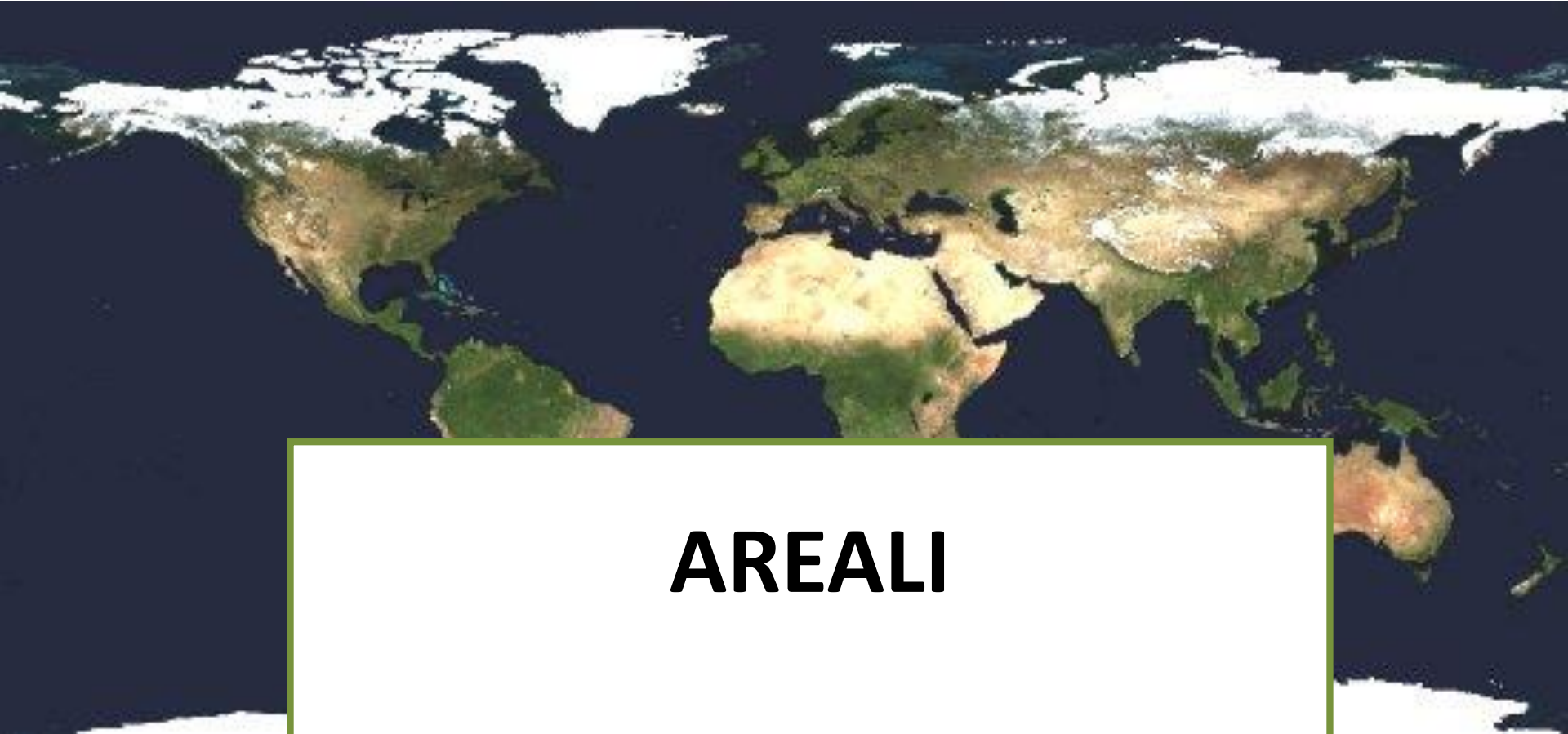

BIOGEOGRAFIJA

AREALI

RASPROSTRANJIVANJE BILJAKA

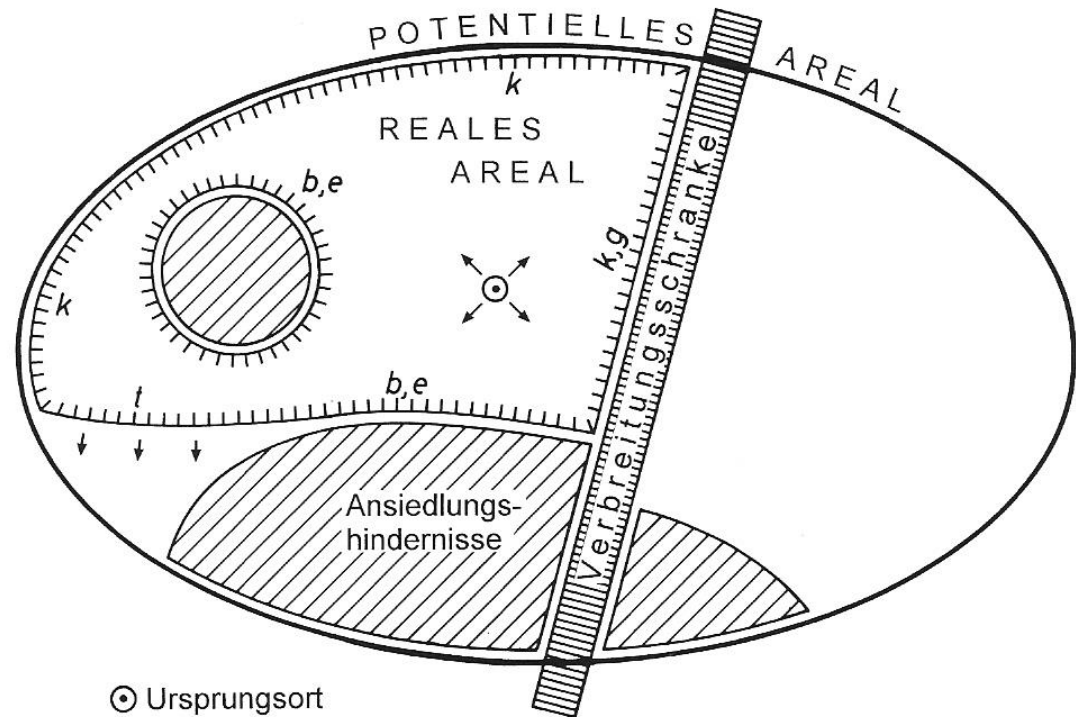
RAZVOJ AREALA

- brzinu razvoja areala određuju 4 faktora:
  - količina dijaspora,
  - način rasprostranjivanja,
  - edafski i biotički čimbenici staništa i njihove amplitude
  - doba sazrijevanja novih generacija za cvatnju i stvaranje dijaspora

- svaka svojta ili sintakson imaju potencijalni i realni ili stvarni areal

- **potencijalni areal** definiraju uglavnom opće klimatske prilike, dok je **stvarni areal** rezultat različitih barijera u njegovom širenju:

klimatskih,
geomorfoloških,
biotičkih,
edafskih i
privremenih

⊙ Ursprungsort

— Grenze des realen Areals, Ursachen: *k* klimatisch,
g geomorphologisch, *b* biotisch, *e* edaphisch, *t* temporär

Abb. 20: Potentielles Areal, Ausbreitung und Arealgrenzen einer neu entstandenen Pflanzensippe.

RASPROSTRANJIVANJE BILJAKA

RAZVOJ AREALA

- brzinu razvoja areala određuju 4 faktora:
  - količina dijaspora,
  - način rasprostranjivanja,
  - edafski i biotički čimbenici staništa i njihove amplitude
  - doba sazrijevanja novih generacija za cvatnju i stvaranje dijaspora

1. ANEMOHORIJA - rasprostranjivanje dijaspore pomoću vjetra

- rasprostranjivanje dijaspora zrakom zahvaljujući različitim napravama za letenje:
  - **kišobranasti nastavak** (npr. papus – *Asteraceae*, *Taraxacum officinale*)

*Taraxacum
officinale*
- maslačak

- perasti nastavak (npr. *Clematis*)

Clematis vitalba
- pavitina

- rotirajući ili nastavci poput vijka (npr. *Acer* - javor, *Tilia* - lipa, *Pinus* - bor).

Photo by J. Csiky

Acer tataricum – javor žestik,
Aceraceae

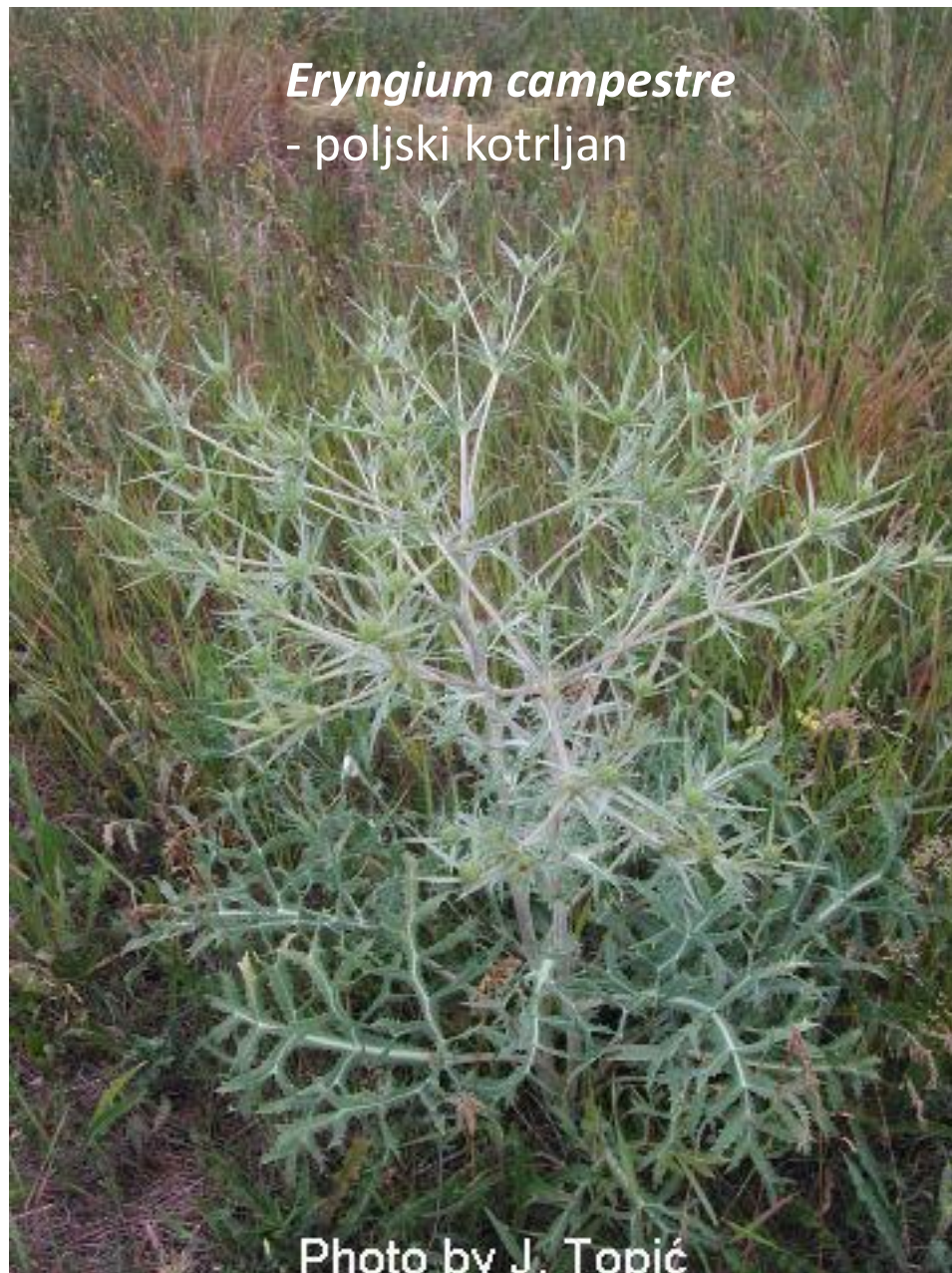

Tilia cordata – sitnolisna lipa,
Tiliaceae

- "**prizemni trkači**" ili "**stepski kotrljani**"

- bogato se razgranaju i formiraju gotovo kuglasti grm, koji vjetar najčešće cijelog otkine i kotrlja po tlu i na taj način rasprostranjuje dijaspore,
- karakteristično je najčešće za stepske biljke (npr. *Eryngium campestre*).

2. **ZOOHORIJA** - rasprostranjivanje dijaspora pomoću životinja

(ornitohorija – rasprostranjivanje pticama)

- **endozoozorija** - dijaspore služe kao hrana, pa dijaspore prolaze kroz životinjsku probavu

Fragaria vesca - jagoda

- endozoozorija temeljena na sočnom usplođu, cvjetištu, arilusu (npr. *Prunus*, *Fragaria*, *Taxus*)

Taxus baccata
- tisa

Prunus avium - trešnja

- **epizoozorija** – dijaspore se pomoću sluzi ili ljepljivosti na njenu površinu

Loranthus europaeus - žuta imela

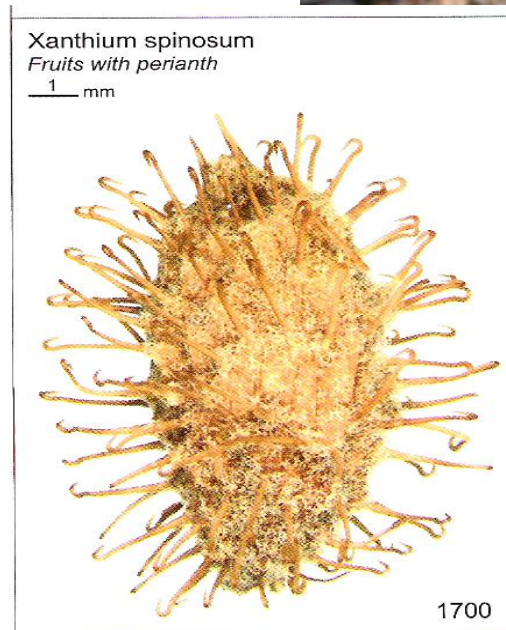

Viscum album
– bijela imela

- **epizoohorija** – dijaspore se pomoću raznih kukica, čekinja i sličnih nastavaka **pričvrste** na životinju

Galium aparine - kukasta broćika

Xanthium spinosum
- trnovita dikica

- **elajosomi** - strukture na sjemenkama bogate masnim tvarima i bjelančevinama - mirmekohorija
(npr. *Chelidonium majus*, Euphorbiaceae, Violaceae i dr.)

elajosom

Chelidonium majus – rosopas, Papaveraceae

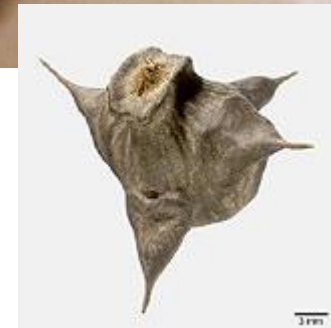
(mirmekohorija)

3. HIDROHORIJA - rasprostranjivanje dijaspora putem vode

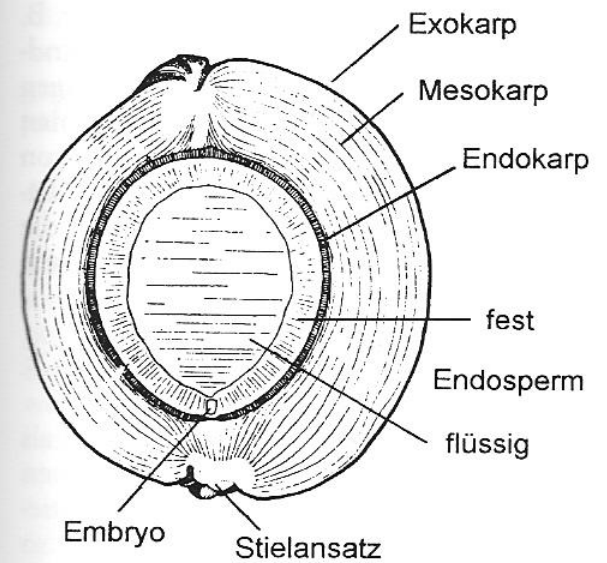
- "plivači" vodenih, močvarnih i plutajućih vodenih biljaka

Trapa natans – vodeni orašac, Trapaceae

Cocos nucifera – kokos,
Arecaceae

Trifolium fragiferum
- jagodasta djetelina
Fabaceae

4. **AUTOHORIJA** - samorasprostranjivanje dijaspora
(dijaspora: spore, sjemenke, plodovi, dijelovi plodova,
vegetativna rasplodna tjelešca)

- samorasprostranjivanje diaspora putem **naglog izbacivanja** (najčešće) sjemenki

- plodovi - **sočni pucavci** koji zahvaljujući djelovanju visokog turgora naglo izbacuju sjemenke (npr. *Impatiens*, *Ecbalium*)

Impatiens glandulifera
Fruit (before dehiscence)

1 mm

1209-A

Impatiens glandulifera
Fruit (after dehiscence)

1 mm

1209-B

Impatiens glandulifera
- žljezdasti neditrak

- samorasprostranjivanje diaspora putem **naglog izbacivanja** (najčešće) sjemenki
- plodovi - **suhi pucavci** koji naglo izbacuju sjemenke zahvaljujući mehanizmu otvaranja ploda temeljenom na napetosti koja se stvara sušenjem (npr. *Fabaceae*).

Vicia oroboides
– grahorica
(Fabaceae – mahunarke)

- **samozasijavanje** - plodovne stapke se okreću prema tamnim pukotinama u kojima se plodovi otvaraju i sami zasijavaju (npr. *Cymbalaria*)

Cymbalaria muralis - zidni lanilist,
Scrophulariaceae

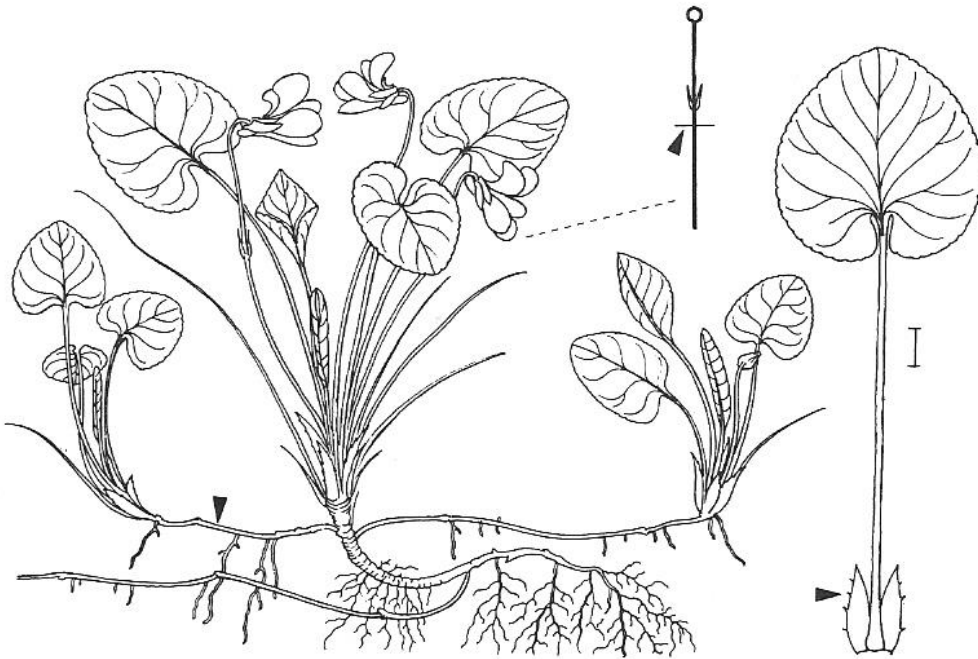
- plodovne stapke **naginju se prema zemlji** gdje se plodovi i otvaraju
- često je u kombinaciji s **mirmekohorijom** (rasprostiranje mravima)

Galanthus nivalis - visibaba

- vegetativnim načinom pomoću:

- **vriježa** (npr. *Fragaria*, *Ajuga reptans*, *Viola odorata*),

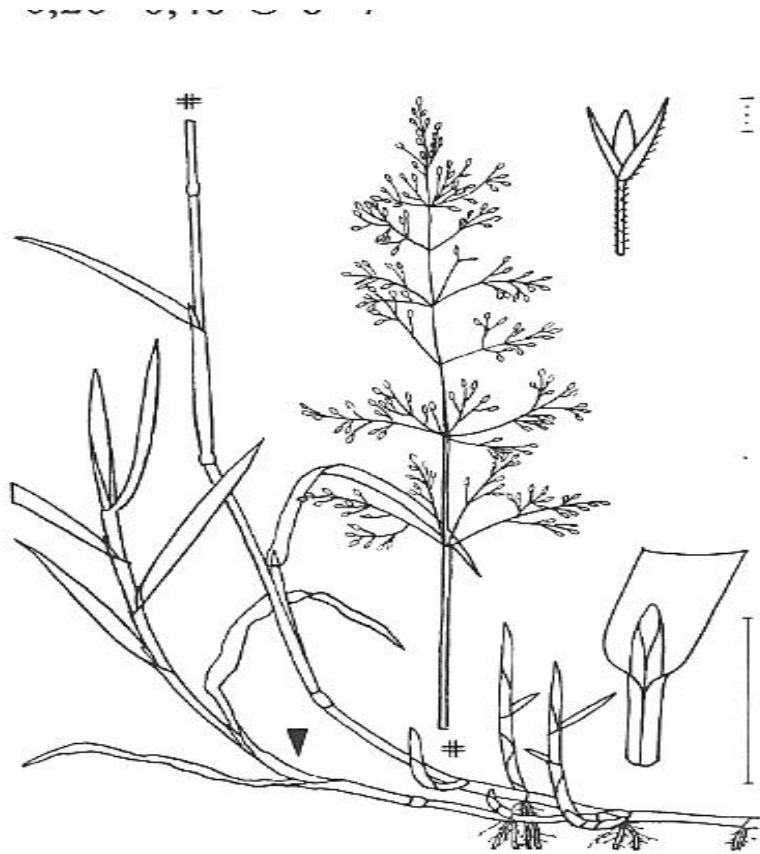
März-V. – *V. odorata* 0,05–0,10 2l 3–4 (dunkelviolett, selten weiß od. rosa)

Viola odorata - mirisna ljubica,
Violaceae;
nadzemne vriježe

- vegetativnim načinom pomoću:
  - podzemnih **stabljika** (npr. *Agrostis*);

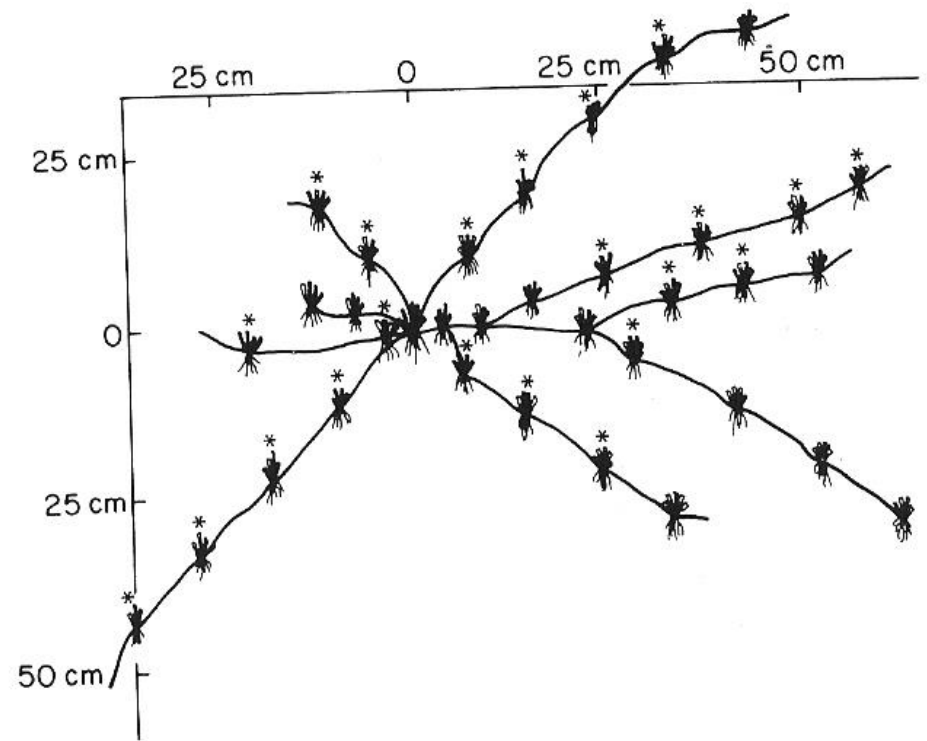
**Weißes S. – *A. stolonifera*
0,10–0,70 2 6–7

Agrostis stolonifera - vriježasta rosulja,
Poaceae;
podzemne stabljike

Abb. 17: Blastautochorie durch Ausläufer bei *Ranunculus repens* (schematisch). Eine Mutterpflanze (bei der Koordinate 0/0) erzeugte in einer Vegetationsperiode 34 Tochterpflanzen, von denen 22 (*) zugleich noch zur Blüte kamen. – Aus SALISBURY 1942, verändert.

Tab. 12: Ausläufer, in einer Vegetationsperiode erzeugte Längen (Beispiele aus Mitteleuropa). Aus MÜLLER-SCHNEIDER 1977.

Art	Länge in m
<i>Viola odorata</i>	0,13
<i>Ajuga reptans</i>	0,2
<i>Hieracium pilosella</i>	0,3
<i>Geum reptans</i>	0,5
<i>Lithospermum purpureo-coeruleum</i>	0,56
<i>Potentilla anserina</i>	1,1
<i>Ranunculus repens</i>	1,3
<i>Rubus saxatilis</i>	1,4
<i>Potentilla reptans</i>	1,5
<i>Vinca major</i>	2,0
<i>Fragaria vesca</i>	2,6
<i>Rubus caesius</i>	3,2
<i>Rubus bifrons</i>	6,5
<i>Phragmites australis</i>	20,0

Photo by J. Topić

5. **ANTROPOHORIJA** - rasprostranjivanje dijaspora pomoću čovjeka

Agrostemma githago – kukolj, korov ozimih i ljetnih žitarica;
sjemenke su čvrsto vezane u tobolcu i oslobađaju se tek mehaničkim oštećenjem
tobolca (pri vršidbi žita)

<https://www.crikva.hr/mlaca-slame-u-selcu-5105/5105>

VRŠIDBA ŽITA ili MLAĆENJE SLAME

<https://www.agroklub.com/sposobnizam/vrsidba-zita-u-zagvozdu-na-gumnu-uz-pomoc-konja/53339/>

- plodovi - suhi tobolci, koji se do sazrijevanja sjemenki sasvim osuše i otvore, a nalaze se na elastičnim, **gibljivim plodovnim stapkama** ili stabljikama koje se njišu na vjetru i tako omogućavaju rasijavanje suhih slobodnih sjemenki (npr. *Silene* - pušina, *Campanula* - zvončika).

Silene pusilla - pušina

- **ANTROPOFITI** – biljke koje **nisu autohtone** u određenom području,
- u novo područje unesene su svjesnim ili nesvjesnim djelovanjem čovjeka (npr. biljke "pobjegle" iz vrtova, pratilice uvezenih biljaka, relikti kultivara, pratilice poljodjelskih kultura i sl.)
- ova skupina biljaka nije u svojoj postojbini dosegla maksimalni areal, jer su im širenje ograničavale prirodne zapreke (poput mora, planina i sl.), koje nisu mogle preći prirodnim putem, ali posredovanjem čovjeka otvorila su im se nova područja za širenje
- s obzirom na razdoblje u kojem su vrste prenesene u nova područja razlikujemo **arheofite** i **neofite**

- **ARHEOFITI** – biljke koje je čovjek slučajno ili namjerno prenio u nove prostore **u prapovijesnim vremenima**, najčešće sjemenskim materijalom;

- dolaze na otvorenim antropogenim staništima kao korovi i ruderalne biljke i ne ulaze u sastav prirodne vegetacije

Papaver rhoeas - mak

Stellaria media
– mala mišjakinja

Fumaria officinalis -
ljekovita dimnjača

Polygonum aviculare – ptičji
dvornik

- **NEOFITI** – biljke koje je čovjek slučajno ili namjerno prenio u nove prostore **u novije vrijeme, tj. nakon 15.st.**

- najčešće su prisutne na antropogenim staništima, ali dio njih može ugroziti i prirodnu vegetaciju (npr. amorfa ugrožava poplavne šume)

(npr. *Acorus calamus*, *Elodea canadensis*, *Impatiens glandulifera*, *Raynouria japonica*, *Robinia pseudoacacia*, *Acer negundo*, *Amorpha fruticosa* i dr.)

***Robinia
pseudoacacia***
- bagrem

Photo by M. Milović

Amorpha fruticosa - amorfa

Acer negundo - negundovac

INVAZIVNE BILJNE SVOJTE

- invazivna strana vrsta je strana vrsta čije naseljavanje ili širenje ugrožava biološku raznolikost
- ukoliko naseljavanje ili širenje strane vrste negativno utječe na biološku raznolikost, zdravlje ljudi ili pricinjava ekonomsku štetu na području na koje je unesena, tada tu vrstu smatramo invazivnom

<http://hirc.botanic.hr/fcd/InvazivneVrste/>

<http://www.invazivnevrste.hr/>

- u HR 77 alohtonih invazivnih svojti (prema FCD, 2024.)

© Dana Michalcová

Ailanthus altissima – žljezdasti pajasen
Kina, u Europu unesena početkom 18. st. u parkove

Echinocystis lobata – divlji krastavac ili bodljasta tikvica
Sj. Amerika, u Europu unesena krajem 19. i početkom 20. st. u botaničke vrtove
kao ukrasna i ljekovita biljka

Ambrosia artemisiifolia – pelinolisni
limundžik; Sj. Amerika

- **APOFITI** - biljke **autohtone** u nekom području, odn. bile su prisutne na određenom staništu prije dolaska čovjeka
- ljudskom aktivnošću su na istom području promijenile / povećale svoj areal, na način:
  - da su izgubile svoja primarna prirodna staništa, pa su prešle na nova,
  - aktivnost čovjeka im je otvorila nova staništa, pa su se proširile i na njih, ili
  - čovjek ih je počeo uzgajati kao jestive, ukrasne i sl.

Photo by J. Topić

- npr. *Urtica dioica*
primarno prirodno stanište -
vlažne, poplavne šume →
nova antropogena staništa
(poljoprivredne površine, rubovi
putova i cesta, dvorišta i sl.)

Urtica dioica - kopriva

- npr. *Fragaria vesca* i *Rubus idaeus* - biljke šuma, šumskih sječina i proplanaka, rubova šuma → vrtovi i/ili polj. površine zbog jestivih plodova

Rubus idaeus - malina

- npr. *Convallaria majalis*
primarno šumska biljka →
vrtovi i parkovi (povećan areal)

Convallaria majalis
- đurđica